

5^{ος} ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΟΣ ΜΑΘΗΤΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΔΟΚΙΜΙΟΥ

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ και ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ

1. ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ

1.1. Φορείς - Πλαίσιο

α. Το Πανεπιστήμιο Πατρών διά του Τμήματος Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου σε συνεργασία με την Ελληνική Φιλοσοφική Εταιρεία (ΕΦΕ) και το Κέντρο Ελληνικών Σπουδών (Ελλάδος) του Παν/μίου Χάρβαρντ (ΚΕΣ) καθώς και με την υποστήριξη της Πανελλήνιας Ένωσης Φιλολόγων (Π.Ε.Φ.) προκηρύσσει τον *5^ο Πανελλαδικό Μαθητικό Διαγωνισμό Φιλοσοφικού Δοκιμίου* υπό το γενικό θέμα:

«Η ηθική και το πρόβλημα του κακού»

σύμφωνα με τα οριζόμενα στον ανά χείρας «Κανονισμό».

Ο Διαγωνισμός τελεί υπό την αιγίδα του Πανεπιστημίου Πατρών.

Πραγματοποιείται μετά από έγκριση του αρμοδίου για την παιδεία και εκπαίδευση υπουργείου με την υποστήριξη των υπηρεσιών της Μέσης Εκπαίδευσης.

Επίσης υποστηρίζεται από την Ένωση Καθηγητών για την Προαγωγή της Φιλοσοφίας στην Εκπαίδευση (Ε.Κ.Δ.Ε.Φ.).

β. Απευθύνεται προς τους μαθητές της Β' Λυκείου, χωρίς να αποκλείονται ενδιαφερόμενοι μαθητές άλλων τάξεων του Λυκείου. Μαθητές και καθηγητές, που έχουν ενδιαφέρον για την φιλοσοφική σκέψη και την ιστορία της, συμμετέχουν εθελοντικά πέραν των μαθητικών και υπηρεσιακών τους υποχρεώσεων.

1.2. Σκοποί

Ο Πανελλαδικός Μαθητικός Διαγωνισμός Φιλοσοφικού Δοκιμίου στοχεύει στην καλλιέργεια του φιλοσοφικού λόγου στους μαθητές της Β' /θμιας εκπαίδευσης και, μέσω αυτών, γενικότερα στην προαγωγή της φιλοσοφικής σκέψης στην ευρύτερη κοινωνία. Ειδικά αποσκοπεί στην:

- Ενθάρρυνση και ενίσχυση του φιλοσοφικού προβληματισμού και μεθοδικού στοχασμού στους μαθητές του Λυκείου.
- Εξοικείωση των μαθητών με την δυνατότητα συνεκτικής κριτικής θεμελίωσης των πρακτικών και θεωρητικών τους προσανατολισμών στον κόσμο και την ζωή, που παρέχει η φιλοσοφία.
- Παροχή δυνατότητας σε μαθητές με ιδιαίτερα φιλοσοφικά ενδιαφέροντα να γνωρίσουν στενότερα και να προσανατολισθούν στο πεδίο της φιλοσοφίας ως επιστημονικού κλάδου.

- Παροχή δυνατότητας σε μαθητές, τους οποίους ελκύει η φιλοσοφία, να γνωρίσουν αυθεντικά τον φιλοσοφικό τρόπο σκέψης και να εκτιμήσουν ωριμότερα το ενδιαφέρον και τις δυνατότητές τους στο πεδίο αυτό.
- Πρόκριση των μαθητών που θα συμμετέχουν στην ελληνική εκπροσώπηση στην **Διεθνή Ολυμπιάδα Φιλοσοφίας**, που διοργανώνεται ετησίως από την Διεθνή Ομοσπονδία Φιλοσοφικών Εταιρειών (FISP: Fédération internationale des sociétés de philosophie).
- Προβολή, τόσο εντός της Ελλάδας, όσο και σε διεθνές επίπεδο, του συντελούμενου εκπαιδευτικού έργου στον τομέα της φιλοσοφίας στην Μ.Ε.
- Ανάδειξη του φιλοσοφικού λόγου ως βάσης για μια συνεκτική και κριτική κοσμοθεώρηση, αλλά και για την προσωπική συγκρότηση του σημερινού ανθρώπου και, κατ' αυτόν τον τρόπο:
- Ανάδειξη της οικουμενικότητας και της επικαιρότητας του φιλοσοφικού στοχασμού, αλλά και του ελληνικού φιλοσοφικού λόγου ως αφετηριακού για την ανάπτυξη και την εξέλιξη της φιλοσοφίας εν γένει.
- Αναβάθμιση του φιλοσοφικού λόγου στην ελληνική συλλογική συνείδηση και ειδικότερα στην κοινότητα της Μέσης Εκπαίδευσης και προαγωγή της φιλοσοφικής στοιχείωσης ευρύτερα στην ελληνική κοινωνία:
  - α) ως ιστορικά επιβαλλόμενη επιταγή ειδικά για τον πολιτισμό στην Ελλάδα και
  - β) ως συμβολή για την ανοικοδόμηση ενός ώριμου, κριτικού, πνευματικά συγκροτημένου κοινωνικού σώματος και άρα ως συμβολή για μια σταδιακή αναβάθμιση του κοινωνικού βίου και του δημόσιου λόγου στην Ελλάδα.

Από την εγκαθίδρυση του Πανελλαδικού Διαγωνισμού καθώς και από την οργανωμένη συμμετοχή της Ελλάδας στην Διεθνή Ολυμπιάδα Φιλοσοφίας εκτιμάται ότι θα προκύψει **συγκεκριμένη ωφέλεια** για:

- Τους μαθητές που θα συμμετάσχουν, γιατί τους δίδεται η ευκαιρία να εμβαθύνουν την επαφή τους με ένα αντικείμενο που τους ενδιαφέρει, να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους και να ασκήσουν τις σχετικές δεξιότητες αλλά και να γνωρίσουν βιωματικά τον χώρο της διαλεκτικής αναζήτησης αρχών και την ανάγκη εσωτερικής συνοχής αυτής της αναζήτησης και των αποτελεσμάτων της. Ενισχύονται έτσι ατομικά για την παρακολούθηση των σχετικών μαθημάτων του σχολείου και εμπεδώνουν το ενδιαφέρον τους για το πεδίο αυτό.
- Τους ενδιαφερόμενους καθηγητές Μ.Ε. που είτε θα προετοιμάσουν τους μαθητές για τον διαγωνισμό είτε θα συμβάλουν στην διεξαγωγή του ως διορθωτές/βαθμολογητές, ή θα συνεργασθούν με την Επιστημονική Οργανωτική Επιτροπή για τον καθορισμό της ύλης κλπ., διότι θα ασχοληθούν εντατικότερα, τόσο επί της ουσίας όσο και από πλευράς παιδαγωγικής και διδακτικής, με ένα αντικείμενο που τους ενδιαφέρει και το διδάσκουν και θα έχουν την δυνατότητα να συνεργασθούν με ειδικούς από τον ακαδημαϊκό χώρο, να προβληματισθούν και να ανταλλάξουν απόψεις για την βελτίωση της διδασκαλίας των σχετικών μαθημάτων στα σχολεία (αντίστοιχο όφελος θα προκύψει και για τους πανεπιστημιακούς συμμετέχοντες).
- Τόσο τους μαθητές όσο και ιδίως τους καθηγητές που θα καθοδηγήσουν τους μαθητές τους, επειδή θα τους δοθεί η ευκαιρία να αναδειχθεί και να αναγνωρισθεί δημόσια το έργο τους μέσα από διαδικασίες άμιλλας και αριστείας.

- Τις σπουδές φιλοσοφίας στην Ελλάδα, καθώς καθηγητές και μαθητές θα αποκτήσουν σαφέστερη εικόνα για το χαρακτήρα, το περιεχόμενο και τη σημασία του επιστημονικού αυτού κλάδου, με αναμενόμενο αποτέλεσμα ένα υψηλότερο ποσοστό φοιτητών που συνειδητά και από ενδιαφέρον θα επιλέγουν τις σπουδές φιλοσοφίας, πράγμα που θα συμβάλει αφ' εαυτού στην βελτίωση του επιπέδου των σπουδών.
- Τόσο για την Ελληνική Φιλοσοφική Εταιρεία όσο και για το ΚΕΣ του Παν/μίου του Χάρβαρντ καθώς οι προαναφερθέντες γενικοί και ειδικοί στόχοι του διαγωνισμού υπηρετούν και τους σκοπούς του έργου αυτών των φορέων.
- Την Π.Ε.Φ., καθώς η φιλοσοφία στην Μέση Εκπαίδευση αποτελεί διακεκριμένη θεματική περιοχή των επιστημονικών και παιδαγωγικών της δραστηριοτήτων.
- Όλους τους εμπλεκόμενους και συνεργαζόμενους φορείς από την ίδια την συνεργασία, καθώς η αμοιβαία γνωριμία και ανταλλαγή μεταξύ των χώρων αυτών θα δώσει την δυνατότητα ουσιαστικότερης και εποικοδομητικής επικοινωνίας προς όφελος των κοινά επιδιωκόμενων στόχων.

2. ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ - ΚΑΝΟΝΕΣ

2.1. Συμμετοχή

α) Συμμετοχή στον Πανελλαδικό Διαγωνισμό Φιλοσοφίας (ΠΔΦ)

Ο Πανελλαδικός Διαγωνισμός Φιλοσοφίας (ΠΔΦ) διεξάγεται ενιαία για τους μαθητές όλων των σχολείων της δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης συμπεριλαμβανομένων και των ελληνικών προγραμμάτων των ξένων σχολείων που λειτουργούν στην ελληνική επικράτεια (βλ. πιο κάτω ειδική ρύθμιση για τους μαθητές των ξένων προγραμμάτων σχολείων που λειτουργούν στην Ελλάδα) καθώς και των ελληνικών σχολείων της αλλοδαπής.

Ο διαγωνισμός απευθύνεται πρωτευόντως σε μαθητές της Β΄ Λυκείου, χωρίς όμως να αποκλείονται ενδιαφερόμενοι μαθητές άλλων τάξεων του Λυκείου.

Οι συμμετέχοντες μαθητές πρέπει να είναι έλληνες ή αλλοδαποί που διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα η/και φοιτούν σε ελληνικά σχολεία υπό την ανωτέρω έννοια.

Τα σχολεία, των οποίων καθηγητές και μαθητές επιθυμούν να συμμετάσχουν στον διαγωνισμό, δηλώνουν συμμετοχή στις αρμόδιες Δ/σεις Μ.Ε., όπου συγκροτούνται κατά τις ανάγκες τοπικές οργανωτικές επιτροπές για την διεξαγωγή της πρώτης φάσης του διαγωνισμού.

Ειδική ρύθμιση για τους μαθητές των ξένων προγραμμάτων των ξένων σχολείων που λειτουργούν στην Ελλάδα:

α) οι μαθητές αυτής της κατηγορίας μπορούν να δηλώσουν άλλη γλώσσα για να διαγωνισθούν, συναγωνίζονται όμως κατά τα άλλα επί ίσοις όροις με τους λοιπούς μαθητές του Πανελλαδικού Μαθητικού Διαγωνισμού Φιλοσοφίας.

γ) τα γραπτά των μαθητών αυτών διορθώνονται από ειδικούς βαθμολογητές οριζόμενους από την Επιστημονική Οργανωτική Επιτροπή.

δ) οι μαθητές των ξένων προγραμμάτων των ξένων σχολείων που λειτουργούν στην Ελλάδα δεν μπορούν να εκπροσωπήσουν την Ελλάδα στην ΔΟΦ.

β) Συμμετοχή στην Διεθνή Ολυμπιάδα Φιλοσοφίας (ΔΟΦ)

Ταυτόχρονα με την δήλωση συμμετοχής για τον ΠΔΦ δηλώνονται και οι μαθητές που ενδιαφέρονται επιπλέον να διαγωνισθούν και για την ελληνική εκπροσώπηση στην Διεθνή Ολυμπιάδα Φιλοσοφίας. Ο Διαγωνισμός είναι ενιαίος, αλλά απαιτείται πρόσθετη δήλωση επειδή η συμμετοχή στην ΔΟΦ προϋποθέτει:

- επαρκή γνώση μιας από τις επίσημες γλώσσες της ΔΟΦ (αγγλικά – γερμανικά – γαλλικά – ισπανικά). Ο διαγωνισμός της ΔΟΦ πραγματοποιείται για όλους τους συμμετέχοντες σε μια για αυτούς ξένη γλώσσα (δηλαδή, για κανένα στην μητρική του γλώσσα). Για την δήλωση συμμετοχής **δεν** απαιτούνται πιστοποιητικά γλωσσομάθειας.
- επαρκή γνώση Η/Υ: Ο διαγωνισμός της ΔΟΦ πραγματοποιείται υποχρεωτικά με χρήση Η/Υ.

Οι δεξιότητες αυτές εξετάζονται κατά την τελική φάση του πανελλαδικού διαγωνισμού, επιπλέον της τελικής δοκιμασίας του ΠΔΦ, μεταξύ των μαθητών που θα δηλώσουν το ενδιαφέρον τους για συμμετοχή στην Διεθνή Ολυμπιάδα.

2.2. Θέμα του διαγωνισμού

Το θεματικό πεδίο ή τα θεματικά πεδία του διαγωνισμού, με επαρκή ενημέρωση για την προετοιμασία των μαθητών, ανακοινώνονται από την Επιστημονική Οργανωτική Επιτροπή του Διαγωνισμού.

Η ύλη του διαγωνισμού ορίζεται εντός του πλαισίου των θεματικών περιοχών που περιλαμβάνονται στην ύλη των διδασκομένων στην Μ.Ε. μαθημάτων φιλοσοφίας αλλά και των φιλοσοφικών θεμάτων άλλων μαθημάτων (αρχαία γραμματεία, πολιτική αγωγή, αρχές δικαίου, ιστορία, επί μέρους θέματα στα μαθήματα παραγωγής λόγου κ.λ.π.).

Για την επιστημονική υποστήριξη των συμμετεχόντων, καθώς και του έργου των καθηγητών που θα προετοιμάσουν τους μαθητές, λειτουργεί ειδική **ιστοσελίδα** από το Τμήμα Φιλοσοφίας του Παν/μίου Πατρών, όπου αναρτώνται προτάσεις βιβλιογραφίας, παραδείγματα θεμάτων, ενώ υπάρχει και δυνατότητα επικοινωνίας, απάντησης ερωτήσεων κλπ. Επίσης μέσω ανακοινώσεων στην ιστοσελίδα θα

ενημερώνονται οι ενδιαφερόμενοι για την πορεία της διαδικασίας και ό,τι άλλο προκύπτει. (<http://www.philosophy.upatras.gr/competition/>)

Για το θέμα της προκήρυξης 2015/16 και τις ειδικότερες θεματικές περιοχές βλ. κεφ. 3 του παρόντος.

2.3. Φάσεις

Ο Πανελλαδικός Διαγωνισμός Φιλοσοφίας διεξάγεται σε **δύο φάσεις**, μια προκριματική και μια τελική. Τα γραπτά παραδίδονται ανώνυμα.

A. Προκριματική φάση: 5 Μαρτίου 2016

Διεξάγεται τοπικά με την συνδρομή των αρμοδίων γραφείων Δ/σης Μ.Ε. και των τοπικών συνδέσμων φιλολόγων της Π.Ε.Φ.. Περιλαμβάνει δύο αξιολογήσεις:

α) αξιολόγηση των δοκιμίων (4 έως 6 σελίδων) από καθηγητές της Μ.Ε. ανά Δ/ση Μ.Ε. και πρόκριση βάσει αυτών των αξιολογήσεων των γραπτών **με επιτυχία άνω του 75% του άριστα**. Τα γραπτά που θα έχουν βαθμό επιτυχίας κατώτερο του 75% του άριστα αξιολογούνται επί τόπου από δεύτερο αξιολογητή της ΔΔΕ και δεν προκρίνονται εφ' όσον ο Μ.Ο. των δύο αξιολογήσεων παραμείνει κάτω του 75%.

β) τα γραπτά με βαθμό επιτυχίας άνω του 75% του άριστα αποστέλλονται στην Επιστημονική Επιτροπή Διεξαγωγής του Διαγωνισμού και αξιολογούνται εκ νέου από τα μέλη της Επιστημονικής Ομάδας της Επιτροπής (τα μέλη της Οργανωτικής και Επιστημονικής Επιτροπής και άλλα μέλη ΔΕΠ του Τμήματος Φιλοσοφίας του Παν/μίου Πατρών).

Ο **τελικός βαθμός επιτυχίας** εξάγεται από τον μέσο όρο του βαθμού της πρώτης και του βαθμού της δεύτερης αξιολόγησης. Σε περίπτωση διαφοράς στην βαθμολογία άνω των τριών (3,0) μονάδων το γραπτό αναβαθμολογείται.

Τα αποτελέσματα των προκριματικών είναι:

α) Η πρόκριση έως 20 μαθητών με την υψηλότερη βαθμολογία για τον **τελικό διαγωνισμό που πραγματοποιείται κεντρικά στο Παν/μιο Πατρών**.

β) Η συγκρότηση της ομάδας μεταξύ των προκρινόμενων μαθητών που έχουν δηλώσει ενδιαφέρον και για την ΔΟΦ, οι οποίοι θα συμμετάσχουν στον συνοδευτικό διαγωνισμό στην ξένη γλώσσα, που επίσης πραγματοποιείται στην Πάτρα.

γ) Κατ' εξαίρεσιν, στη λογικά δυνατή περίπτωση, κατά την οποίαν μεταξύ των προκρινόμενων για τον τελικό του Πανελληνίου Διαγωνισμού δεν συγκαταλέγεται επαρκής αριθμός μαθητών (περί τους οκτώ) που έχουν δηλώσει συμμετοχή και για τον διεθνή διαγωνισμό, προκρίνονται για τον πανελλήνιο τελικό έως το πολύ πέντε (5) ακόμη μαθητές.

Τα αποτελέσματα ανακοινώνονται από την Επιστημονική Επιτροπή Διεξαγωγής του Διαγωνισμού στις Δ/σεις Μέσης Εκπαίδευσης ενώ αναρτώνται και στην ιστοσελίδα του Διαγωνισμού.

B. Τελική φάση: 22-23 Απριλίου 2016

Διεξάγεται στο Παν/μιο Πατρών και περιλαμβάνει:

α) τον Τελικό του Πανελλαδικού Διαγωνισμού Φιλοσοφίας: μεταξύ των έως 20 προκριθέντων για την ανάδειξη **τριών (3) νικητών**. Η γλώσσα του διαγωνισμού είναι η ελληνική. Τα γραπτά θα αξιολογηθούν από δύο βαθμολογητές που ορίζονται μεταξύ των μελών της Επιστημονικής Ομάδας της Επιτροπής.

β) τον συνοδευτικό διαγωνισμό γλωσσομάθειας για την συμμετοχή στην ΔΟΦ: μεταξύ των προκριθέντων μαθητών που έχουν δηλώσει το ενδιαφέρον τους να συμμετάσχουν στην ΔΟΦ. Ο διαγωνισμός διεξάγεται στην ξένη γλώσσα που έχει δηλώσει ο κάθε μαθητής και υποχρεωτικά με χρήση Η/Υ. Από τους μαθητές ζητείται να αποδείξουν την ικανότητά τους στον χειρισμό φιλοσοφικού λόγου στην ξένη γλώσσα αναπτύσσοντας ένα θέμα χαμηλής δυσκολίας από τις θεματικές περιοχές του διαγωνισμού σε ένα σύντομο κείμενο περίπου δύο σελίδων. Τα γραπτά αξιολογούνται από δύο βαθμολογητές που ορίζονται μεταξύ των μελών της Επιστημονικής Ομάδας της Επιτροπής.

γ) την ανάδειξη των νικητών που θα συμμετάσχουν στην Διεθνή Ολυμπιάδα: για την συμμετοχή στην Διεθνή Ολυμπιάδα προκρίνονται **δύο μαθητές** κατά σειράν επιτυχίας τους στον πανελλήνιο τελικό, εφ' όσον η επίδοσή τους στον συνοδευτικό διαγωνισμό στην ξένη γλώσσα κριθεί ως επαρκής (πολύ καλή ή άριστη) για τους σκοπούς της συμμετοχής. Ειδικότερα ισχύουν τα εξής: α) Η σειρά της πρόκρισης είναι η σειρά επιτυχίας στον πανελλήνιο τελικό διαγωνισμό. β) Σε περίπτωση ισοβαθμίας στον πανελλήνιο τελικό προκρίνεται ο μαθητής με την καλλίτερη επίδοση στο τεστ στην ξένη γλώσσα. γ) Σε περίπτωση ισοβαθμίας και ως προς αυτό περισσότερων των δύο μαθητών επιλαμβάνεται του ζητήματος η Επιστημονική Επιτροπή Διεξαγωγής του Διαγωνισμού, η οποία αποφασίζει με ευθύνη της βάσει πιθανών άλλων αιτιολογημένων κριτηρίων, ή ελλείψει κριτηρίων με κλήρωση. δ) Σε καμμία περίπτωση δεν μπορούν να αποσταλούν στην ΔΟΦ περισσότεροι από δύο μαθητές.

δ) Ημερίδα Φιλοσοφίας και Τελετή βράβευσης

Η διεξαγωγή του τελικού διαγωνισμού στο Πανεπιστήμιο Πατρών συνδυάζεται με **ημερίδα φιλοσοφίας**, σε θέμα κοινού ενδιαφέροντος για την Μέση και την Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση, ανοικτή για ενδιαφερόμενους εκπαιδευτικούς και μαθητές.

Η αναγόρευση των νικητών και η απονομή των βραβείων γίνεται σε ειδική τελετή.

Ως βραβείο δωρίζεται στους τρεις επικρατέστερους μαθητές μια σειρά επιλεγμένων βιβλίων φιλοσοφίας. Τα βραβεία χορηγούνται από το Κέντρο Ελληνικών Σπουδών (Ελλάδας) του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ.

3. ΘΕΜΑ ΤΟΥ 5^{ου} ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ (2014/15)

3.1 Θέμα και ειδικότερες θεματικές περιοχές

Το γενικό θέμα του διαγωνισμού είναι:

«Η ηθική πράξη και το πρόβλημα του κακού»

Εντός αυτού του πεδίου ορίζονται οι ακόλουθες ειδικές θεματικές περιοχές:

1^η θεματική περιοχή: Το κακό βρίσκεται παντού γύρω μας και μέσα μας

Το κακό βρίσκεται παντού γύρω μας και μέσα μας. Και συχνά διαθέτουμε έννοιες και μεθόδους να το εξηγήσουμε ή και να το θεραπεύσουμε: ψυχολογικές και ψυχαναλυτικές, κοινωνιολογικές, οικονομικές και ιστορικές, ιατρικές και βιολογικές, θρησκευτικές, φιλοσοφικές. Αλλά φαίνεται ότι πολλά «κακά» που συμβαίνουν γύρω μας, και που προκαλούν ανείπωτο ανθρώπινο πόνο, είναι τέτοιου είδους που ξεπερνούν την ανθρώπινη φαντασία: μας αφήνουν εμβρόντητους, ανίκανους να πιστέψουμε ότι άνθρωποι προέβησαν σε τέτοιες πράξεις. Ο 20^{ος} αιώνας γνώρισε τέτοιου είδους εγκλήματα, για παράδειγμα, στα στρατόπεδα συγκέντρωσης του ναζισμού. Ίσως, το θέαμα παιδιών που ξεβράζονται κάθε μέρα στα ελληνικά νησιά να (πρέπει να) εγείρει παρόμοια αντίδραση εκ μέρους μας.

Μπορούμε να μιλήσουμε για αυτό το «ριζικό» κακό; Κι αν ναι, πώς μπορεί κανείς να το περιγράψει;

Αυτό το ερώτημα απασχόλησε τη δυτική σκέψη από την αρχαιότητα και την απασχολεί και σήμερα με την ίδια ή και μεγαλύτερη οξύτητα. Ο Ευριπίδης, ο Ζαν Ζακ Ρουσσώ και η Χάννα Άρεντ, μεταξύ άλλων, προσφέρουν συγκλονιστικές αναλύσεις του προβλήματος, θέτοντας τα παρακάτω ερωτήματα:

- Είναι το «ριζικό» κακό κάτι που ενυπάρχει στη φύση του ανθρώπου; Κι αν ναι, ενυπάρχει στη φύση κάθε ανθρώπου ή ορισμένων μόνο;
- Αν το κακό χαρακτηρίζει ορισμένους ανθρώπους μόνο, αυτό οφείλεται στο φύλο τους, την καταγωγή τους, την κοινότητα που ανήκουν ή τις συνθήκες ζωής τους;
- Αν ενυπάρχει στη φύση όλων μας, είναι το «ριζικό» κακό αναπόφευκτο;
- Μήπως είναι θεόσταλτο, αντικείμενο μιας θεοδικίας;
- Ή μήπως το «ριζικό» κακό το εισάγει στον κόσμο ο άνθρωπος με τις πράξεις του;
- Και με ποιόν τρόπο μπορεί να είναι φορέας του ο άνθρωπος: ως άτομο, ως μέρος της φύσης, ή ως μέλος του ανθρώπινου πολιτισμού συνολικά; Μήπως,

δηλαδή, το κακό δεν υπάρχει από τη φύση (που είναι, τρόπον τινά, αγνή) αλλά είναι γέννημα του πολιτισμού;

- Και τότε, η θεραπεία του κακού προϋποθέτει άραγε μια επιστροφή στη φυσική μας κατάσταση ή μια διόρθωση του πολιτισμού μας;
- Μήπως τελικά το κακό φυτρώνει «σαν μανιτάρι» όταν υπάρξουν συγκεκριμένες πολιτικές συνθήκες; Υπάρχουν, άραγε, συγκεκριμένα πολιτικά συστήματα που μπορούν να μετατρέψουν, υπό προϋποθέσεις, τον καθένα μας σε φορέα του ριζικού κακού;

Πηγές

Ευριπίδης, *Μήδεια* [Υπάρχουν πολλές μεταφράσεις. Θα προτείναμε αυτές των Γ. Γιατρομανωλάκη (εκδόσεις Καρδαμίτσα, 2013) και Θ. Στεφανόπουλου (εκδόσεις Κίχλη, 2012)].

Z. Z. Ρουσσώ, *Πραγματεία περί της καταγωγής και των θεμελίων της ανισότητας ανάμεσα στους ανθρώπους*, μετ. Μ. Αλεξίου – Καναγκίνη, Σύγχρονη Εποχή, 2010).

Hannah Arendt, *Το ολοκληρωτικό σύστημα*, μετ. Γ. Λάμπας, Ευρύαλος, 1988.

* Για την επεξεργασία των ερωτημάτων μπορείτε να αντλήσετε κατά την κρίση σας από ένα ή περισσότερα από τα προτεινόμενα ως βασικά κείμενα.

2^η θεματική περιοχή: Γιατί να είναι κανείς ηθικός;

Πολλές φορές οι ηθικές υποχρεώσεις μας αντιστρατεύονται ό,τι υπαγορεύει η προαγωγή του συμφέροντος μας ή η ικανοποίηση των επιθυμιών μας. Η σύγκρουση αυτή αναπόφευκτα μας φέρνει αντιμέτωπους με το ερώτημα: γιατί να είμαι ηθικός; Ενώ αναγνωρίζουμε τη σημασία των ηθικών υποχρεώσεών μας, αναρωτιόμαστε εάν τελικά αυτές πρέπει να υπερισχύσουν έναντι των συμφερόντων και των επιθυμιών μας.

Ο Πλάτων υποστηρίζει ότι οι απαιτήσεις της ηθικής στην πραγματικότητα δεν συγκρούονται με το συμφέρον μας. Η σύγκρουση είναι μόνο φαινομενική και στηρίζεται σε μια λανθασμένη αντίληψη για το πού βρίσκεται πραγματικά το συμφέρον μας. Το αληθινό συμφέρον δεν συνίσταται στην δύναμη να πράττω ό,τι επιθυμώ – ακόμα κι αν αυτό είναι απολύτως άδικο – χωρίς να τιμωρούμαι. Αντιθέτως, για τον Πλάτωνα η μεγαλύτερη δυστυχία είναι το βάρος της αδικίας, που κουβαλά η άδικη ψυχή· ενώ η τιμωρία για τις άδικες πράξεις μας είναι η απελευθέρωσή μας από το βάρος του κακού. Συνεπώς, κατά τον Πλάτωνα, το πραγματικό μας 'ίδιον' συμφέρον ταυτίζεται με την δύναμη να πράττουμε δίκαια.

Για τον Immanuel Kant κάθε άλλο παρά φαινομενική είναι η σύγκρουση: οι επιθυμίες συχνά μας παρακινούν να πράξουμε ενάντια στις απαιτήσεις της ηθικής και συνεπώς να αγνοήσουμε τις αξιώσεις των άλλων ανθρώπων. Έχουμε την τάση να θεωρούμε τον «αγαπημένο εαυτό μας» ιδιαίτερο και ξεχωριστό, και να πιστεύουμε ότι τα δικά μας συμφέροντα έχουν ασύγκριτα μεγαλύτερη σημασία. Κατά τον Kant ο εγωισμός αυτός μας οδηγεί να αγνοούμε την αξία των ανθρώπινων προσώπων και των σχεδίων ζωής τους. Η ηθική στάση ζωής βασίζεται κατά τον Kant στην αναγνώριση της άνευ όρων αξίας των ιδιοτήτων που κάνουν «ανθρώπινους» τους

ανθρώπους: την ικανότητά τους να θέτουν και να επιδιώκουν κατά τρόπο ελεύθερο σκοπούς. Η αναγνώριση αυτής της αξίας σημαίνει ότι θέλουμε να είμαστε ηθικοί και να αποδίδουμε προτεραιότητα στις ηθικές υποχρεώσεις μας έναντι των ατομικών συμφερόντων μας.

Κατά τον John Stuart Mill η ηθική επιτάσσει τη μεγιστοποίηση της συνολικής ευτυχίας και συνεπώς ηθικά ορθή είναι η πράξη που οδηγεί σε αυτό το αποτέλεσμα. Η σύγκρουση μεταξύ ηθικής και ατομικού συμφέροντος είναι πέρα για πέρα αληθινή γιατί είναι εξαιρετικά πιθανό η ηθικά ορθή πράξη να απαιτεί την θυσία των επιθυμιών και στόχων του επιμέρους ατόμου προκειμένου να επιτευχθεί η συνολική ευτυχία. Η ηθική αυτή στάση κατά τον Mill δικαιολογείται τόσο «εξωτερικά» όσο και «εσωτερικά». Οι «εξωτερικές» δικαιολογήσεις που αναφέρει ο Mill είναι οι εξής: θέλουμε να πράττουμε ηθικά για να κερδίσουμε την εύνοια και να αποφύγουμε τη δυσμένεια των συνανθρώπων μας αλλά και του Θεού. Οι «εσωτερικές» όμως αφορούν την καλλιέργεια των «κοινωνικών αισθημάτων» μας, δηλαδή «την επιθυμία να αποτελούμε ενότητα με τους συνανθρώπους μας», επιθυμία να εναρμονιστούν «τα αισθήματα μας και οι στόχοι μας με εκείνα των συνανθρώπων μας».

Μήπως τελικά το μόνο που οφείλουμε να κάνουμε είναι να πράττουμε έτσι ώστε να ικανοποιούμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το προσωπικό συμφέρον μας, όπως υποστηρίζει ο ηθικός εγωισμός; Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση οφείλουμε να εκπληρώσουμε τις ηθικές υποχρεώσεις μας προς τους άλλους ανθρώπους, μόνο εφόσον οι πράξεις μας πρόκειται να αποβούν προς όφελός μας. Διαφορετικά δεν υπάρχει κανένας λόγος να πράξουμε ηθικά. Ο εγωιστής, λοιπόν, πράττει ηθικά προς τους άλλους κατά περίπτωση, με μοναδικό γνώμονα όχι τις ανάγκες των άλλων αλλά το προσωπικό συμφέρον του.

Πηγές

Πλάτων, *Πολιτεία* II, 358 e 3-360 d 7 (για το δαχτυλίδι του Γύγη).

Πλάτων, *Γοργίας* 466 d 6-480 b 5 (θέση ότι είναι προτιμότερο να αδικηθεί κανείς, παρά να αδικήσει).

Immanuel Kant, *Τα Θεμέλια της Μεταφυσικής των Ηθών*, Εισ.- Μετ.- Σχόλια Γ. Τζαβάρας, Δωδώνη, Αθήνα, 1984. σ. 80-83.

John Stuart Mill, *Ωφελιμισμός*, Πρόλ.- Μετ.- Σχόλια Φ. Παιονίδης, Πόλις, Αθήνα, 2002. Κεφάλαιο 3^ο.

Rachels *Στοιχεία Ηθικής Φιλοσοφίας*, Μετ. Ξ. Μπαμιατζόγλου, Επιμ. Φ. Παιονίδης, Εκδόσεις Οκτώ, Αθήνα, 2012. Κεφάλαιο 5^ο (για τον Ηθικό Εγωισμό).

* Για την επεξεργασία των ερωτημάτων μπορείτε να αντλήσετε κατά την κρίση σας από ένα ή περισσότερα από τα προτεινόμενα ως βασικά κείμενα.

3.2 Προετοιμασία

Ο καθηγητής προσκαλείται να επεξεργασθεί, αναλόγως των ενδιαφερόντων του και αυτών των μαθητών του καθώς και του χρόνου που θα έχει στην διάθεσή του μία έως και όλες τις θεματικές με όποια μέθοδο και όποια συγκείμενα κρίνει ο ίδιος. Τα κείμενα των πηγών, που προτείνονται εδώ με την προκήρυξη, εξυπηρετούν το σκοπό να εξασφαλίσουν μια βάση για την κάθε θεματική περιοχή η οποία οριοθετείται στο αντίστοιχο εισηγητικό σημείωμα, αλλά δεν υποχρεώνουν στην πραγμάτευση όλων των κειμένων ούτε περιορίζουν από άλλες επιλογές.

Στην ιστοσελίδα του διαγωνισμού, προσβάσιμη μέσω της ιστοσελίδας του Τμήματος Φιλοσοφίας του Παν/μίου Πατρών, θα αναρτάται και υλικό, που θα μπορούσε να δώσει ερεθίσματα για μελέτη και να χρησιμοποιηθεί για την προετοιμασία των μαθητών, χωρίς αυτό να δεσμεύει κατ' ουδένα τρόπο τον καθηγητή. Σκοπός και εδώ είναι η διευκόλυνση και υποστήριξη του καθηγητή, ο οποίος μπορεί σε κάθε περίπτωση να επιλέξει να ανατρέξει σε άλλη βιβλιογραφία ή να δώσει τις δικές του προεκτάσεις. Επίσης θα υπάρξει η δυνατότητα τόσο για τους καθηγητές όσο και για τους μαθητές να επικοινωνούν ηλεκτρονικά με την *Επιστημονική Ομάδα της Επιτροπής*.

Διεύθυνση: <http://www.philosophy.upatras.gr/competition/>

3.3 Τα ερωτήματα του διαγωνισμού

Θα τεθούν δύο ή περισσότερα ερωτήματα που θα αντιστοιχούν στην καθεμιά από τις δύο αυτές θεματικές περιοχές, **υπάρχει δηλαδή οπωσδήποτε επιλογή θεματικής περιοχής και μπορεί επιπλέον να υπάρξει επιλογή ερωτήματος εντός μίας θεματικής.**

- Οι μαθητές θα κληθούν **να επιλέξουν να απαντήσουν σε ένα από τα ερωτήματα.**
- Τα ερωτήματα του διαγωνισμού θα κινούνται εντός των πλαισίων που θέτουν τα εισηγητικά σημειώματα των θεματικών περιοχών λαμβάνοντας υπ' όψιν τα προτεινόμενα βασικά κείμενα.
- Ωστόσο θα είναι ερωτήματα που θα επιτρέπουν και θα ενθαρρύνουν την αυτόνομη, κριτική και πρωτότυπη ανάπτυξη καθώς και προεκτάσεις σε σύγχρονους προβληματισμούς.
- Ο μαθητής θα κληθεί με αφετηρία και με βάση την κατανόηση των θεμάτων και των βασικών πηγών με τις οποίες έχει ασχοληθεί και την τεχνική και

ιστορική γνώση που έχει αποκομίσει, να αναπτύξει αυτοδύναμα έναν κριτικό προβληματισμό γύρω από ένα ζήτημα.

- Κριτήρια αξιολόγησης των δοκιμίων θα είναι: η τεχνική καθαρότητα των εννοιών και των διανοημάτων (εννοιολογική σαφήνεια, ακρίβεια) και η ιστορική κατανόηση ως προϋποθέσεις, κυρίως όμως η ικανότητα αυτοδύναμης συνθετικής και κριτικής σκέψης και ανάπτυξης των θεμάτων, καθώς και η πρωτοτυπία της επεξεργασίας.

4. Ρύθμιση επί μέρους ζητημάτων – Επικοινωνία

4.1. Ρύθμιση επί μέρους ζητημάτων

Οποιαδήποτε ειδικά ή επί μέρους ζητήματα προκύψουν, είτε κατά την εφαρμογή του Κανονισμού, είτε στην πρακτική οργάνωση του Διαγωνισμού, θα αντιμετωπισθούν από την Επιστημονική Επιτροπή Διεξαγωγής του Διαγωνισμού με πρωταρχική ευθύνη του επισπεύδοντος Τμήματος Φιλοσοφίας του Παν/μίου Πατρών, σε συνεργασία και με τις αρμόδιες Υπηρεσίες της Μ.Ε. καθώς και με την συνδρομή των Συνδέσμων Φιλολόγων σε τοπικό, ή της Π.Ε.Φ. σε κεντρικό επίπεδο.

4.2. Επιτροπές

- ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Νικόλαος Καραμάνος, Καθηγητής, Αναπληρωτής Πρύτανης Ακαδημαϊκών και Διεθνών Θεμάτων Π.Π. – **Χρήστος Τερέζης**, Καθηγητής, Κοσμήτορας Σχολής ΣΑΚΕ Π.Π. – **Γιάννης Πετρόπουλος**, Αν. Καθηγητής, Δ/ντής Κέντρου Ελληνικών Σπουδών (Ελλάδας) Πανεπιστημίου Harvard – **Στέλιος Βιρβιδάκης**, Καθηγητής, Εκπρόσωπος Ελληνικής Φιλοσοφικής Εταιρείας – **Μιχάλης Παρούσης**, Αν. Καθηγητής, Πρόεδρος Τμήματος Φιλοσοφίας Π.Π. – **Κατερίνα Καλέρη**, Αν. Καθηγήτρια – **Κυριακή Γουδέλη**, Αν. Καθηγήτρια, Συντονίστρια Επιστημονικής Επιτροπής Διεξαγωγής Διαγωνισμού – **Ελένη Περδικούρη**, Επίκουρη Καθηγήτρια, Συντονίστρια Επιστημονικής Επιτροπής Διεξαγωγής Διαγωνισμού.

- ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Κυριακή Γουδέλη, Αν. Καθηγήτρια (Συντονίστρια), **Ελένη Περδικούρη**, Επίκουρη Καθηγήτρια (Συντονίστρια), **Στέλιος Βιρβιδάκης**, Καθηγητής, **Παύλος Κόντος**, Αν. Καθηγητής, **Ανδρέας Μιχαλάκης**, Επίκουρος Καθηγητής, **Στασινός Σταυριανέας**, Λέκτορας.

4.3. Επικοινωνία

- Ανακοινώσεις, πληροφορίες, οδηγίες, επιστημονική υποστήριξη Διαγωνισμού στην ιστοσελίδα: <http://www.philosophy.upatras.gr/competition/>
- Για όλα τα άλλα θέματα στην ηλ. διεύθυνση: philosophia.diagonismos@gmail.com

- Για επείγουσες περιπτώσεις (παρακαλούμε για χρήση με φειδώ) τηλέφωνα επικοινωνίας:
- 2610-997707: γραφείο Κ. Γουδέλη· μέρες και ώρες συνεργασίας: Πέμπτη 12:30-14:00.
- 2610-96938947: γραφείο Ε. Περδικούρη· μέρες και ώρες συνεργασίας: Τετάρτη 12:30-14:00.
- Περαιτέρω πληροφόρηση για τηλεφωνική επικοινωνία θα ανακοινωθεί στον ιστότοπο του Διαγωνισμού.
- Ταχυδρομική διεύθυνση:
Τμήμα Φιλοσοφίας
(για 5^ο Πανελλαδικό Μαθητικό Διαγωνισμό Φιλοσοφικού Δοκιμίου)
Πανεπιστήμιο Πατρών - Πανεπιστημιούπολη Ρίου - 26500 Πάτρα.